

فردا

مَاتَ اللهُ مدرس در استیضاح دولتش توفی الممالک گفت مستوفی حکم شمشیر مرصع را دارد که باید در اعیاد و جشنها و تشریفات آن را به کمر بست ولی قوام السلطنه چون شمشیر برنده ای است که در موقع رزم باید از آن استفاده کرد.

خبرگزاری فارس: میرزا حسن خان مستوفی الممالک آشتیانی سوم پسر میرزا یوسف مستوفی الممالک 1 - صدراعظم ناصرالدین شاه - متولد 1292 ق در تهران.

مقام و لقب مستوفی الممالکی (وزیر دارائی) بیش از یک قرن در خاندان او بوده. از پنج سالگی تحت نظر «معلم سرخانه» شروع به تحصیل کرد، علاوه بر معلومات متداول روز صرف و نحو عربی و ادبیات و قسمتی از شرعیات را آموخت و مراقبت امر تحصیل و تربیت وی با محمود خان ملک الشعرا بود. تحصیلات متوسطی داشت.

زبان فرانسه را به خوبی می دانست، به اقتضای تربیت پدری درویش مسلک بود، به شعائر ملی و مذهبی احترام می گذاشت، دارای احساس و غرور ملی بود، همین احساسات و رفتار بزرگمنشانه به او یک شخصیت ملی داده بود و عموم طبقات او را «آقا» خطاب می کردند. در 1301 از طرف شاه لقب «مستوفی الممالک» گرفت. در 1303 ق پس از درگذشت پدر، رسماً کلیه مشاغل میرزا یوسف را بر حسب امر شاه با پیشکاری میرزا هدایت الله وزیر دفتر (پدر دکتر مصدق) بر عهده گرفت.

پس از به سلطنت رسیدن مظفرالدین شاه، و تضعیف موقعیتش به خاطر نفوذ اطرافیان

آذربایجانی شاه در دربار ضمن کناره جویی از امور عازم اروپا شد و ثروت پدري را در راه خوشگذرانی اشرافی از دست داد. او علاقه زیادی به شطرنج و شکار، تعدد همسر و فرزند داشت. 2 اقامت در اروپا تأثیر عمیقی بر افکار او گذاشت. پس از استقرار مشروطه به اصرار اتابک به ایران بازگشت و جمعیتی به نام مجمع انسانیت را تشکیل داد و به همراه دکتر مصدق به فعالیت سیاسی پرداخت. تا بمباران مجلس، سمت وزیر جنگ را به عهده داشت.

پس از فتح تهران، ابتدا وزیر مالیه کابینه سپهدار اعظم و سپس وزیر دربار احمد شاه شد. سرانجام پس از استعفای دولت اول سپهدار با اعمال قدرت دمکراتها به نخست وزیری احمد شاه انتخاب شد. 3 مستوفی شش بار (از 1328 ق - 1336 ق) به نخست وزیری رسید که هر دوره بنا به دلایلی از این سمت کناره گیری می کرد. او چند نوبت وزیر جنگ، نماینده مجلس، یک بار وزیر مشاور و ... شد.

4 از جمله مهمترین وقایعی که در دوره های صدارتش اتفاق افتاد، می توان به موارد ذیل اشاره کرد: ترور آیت الله بهبهانی، علی محمد خان تربیت، مرتضی قلی خان صنیع الدوله، وقوع جنگ جهانی اول، اشغال بخش هایی از ایران توسط نیروهای روس، انگلیس و عثمانی، تهدید پایتخت توسط نیروهای روسی و پدیده مهاجرت ابتدا به کرمانشاه و سپس به اسلامبول و تعطیلی مجلس سوم به دلیل مهاجرت، بروز قحطی 4، ترور نافرجام مدرس که مستوفی برای بهبود او تاکید بسیار کرد. 5 خلع سلاح مجاهدین مشروطه، استخدام مستشاران خارجی و پاسخ دندان شکن به اولتیماتوم در مورد نا امنی راههای جنوب به دولت انگلیس، اعلام بیطرفی در جنگ جهانی اول، رد پیشنهاد انگلیس، برای تشکیل قوای متحدالشکل، تأسیس نوب آهن، کتابخانه ملی، قانون سربازگیری (نظام وظیفه)، اصلاح حقوق مستخدمین دولت و کسر حقوق کارمندان دولت. 6

دوره پنجم صدارت مستوفی در 5 بهمن 1301، با دسته ننی های مجلس چهارم مواجه شد. 7 نخست وزیری مستوفی با کمک هیئت یالیست ها بود ولی اقلیت بزرگی به زعامت سید حسن مدرس با زمامداری او مخالف بودند و قوام السلطنه را برای ادامه خدمت مناسبتر می دانستند.

بالاخره مدرس در خرداد 1302 دولت را استیضاح نمود و طی نطق مفصلی «آقا» را

قاصر دانست نه مقصر. مستوفی را با قوام مقایسه کرد و آن دو را به دو شمشیر تعبیر نمود. وی گفت مستوفی حکم شمشیر مرصع را دارد که باید در اعیاد و جشنها و تشریفات پ آن را به کمر بست ولی قوام السلطنه چون شمشیر زده ای است که در موقع رزم باید از آن استفاده نمود.

مستوفی با حضور در مجلس، پاسخ مشروحه‌ی به استیضاح داد، که یکی از معروفترین نطقهای وی بود و جمله معروف نه آجیل، دهیم نه آجیل، گیریم را در این سخنرانی بیان داشت. 7 پس از سه سال مانده نشینی در 16 خرداد 1305 مستوفی برای بار ششم به نخست وزیری رسید و چندین نوبت کابینه خود را ترمیم نمود. مستوفی پس از کناره گیری از کار در 1306 ش به دنبال اعتراض کارمندان دولت نسبت به کسر حقوقشان تا آخر عمر شغلی اختیار ننمود. سرانجام در 6 شهریور 1311 بر اثر سکته قلبی فوت کرد. 8 مستوفی گرایشهای روسوفیلی داشت به همین سبب روسها قبل و بعد از پیروزی بلشویکها در این کشور از او حمایتی نمودند اما این گرایش مستوفی به روسیه، به منزله وابستگی به این کشور و اعطای امتیاز به آن نبود.

تاریخ کپی و تهیه ی فایل پی.دی.اف.: ۳۰ مرداد ۱۳۹۶ (۲۱ آگوست ۲۰۱۷، ۲۸ ذالقعده ۱۴۳۸)